

CORINA IONELA IGNAT

„Abateri“ în colectivizarea agriculturii în România

Colectivizarea¹ agriculturii în România a început odată cu instaurarea regimului comunist, având terenul pregătit în acest scop încă din anul 1945, când s-a instituit reforma agrară în scopuri propagandistice și cu intenția vădită a fărâmițării marilor proprietăți². De fapt reforma agrară a sporit sentimentul de proprietate al țăranilor, determinând o și mai mare rezistență în fața deposedărilor ce au urmat³.

Proporția, durata, consecințele acestor deposedări, precum și acțiunile inumane la care au recurs Securitatea, Armata, Miliția, trupele de Grăniceri în scopul realizării colectivizării au generat un adevărat război împotriva locuitorilor din mediul rural⁴. Ca toate celelalte măsuri menite a instituționaliza regimul⁵, și conflictul dus în această zonă a fost călăuzit de aceleași principii care au stat la baza doctrinei comuniste: „lupta de clasă” și eradicarea oricăror „elemente” care aduceau aminte de vechiul sistem. Cadrul represiv se impunea de la sine a fi fixat pe terenul unor noi legi care stabileau obligațiile producătorilor și pedepsele dure ce urmau a fi aplicate celor ce refuzau să predea cotele impuse⁶.

După prima etapă a colectivizării (1949-1953) care a cuprins din plin primele acțiuni represive, a urmat o perioadă de stagnare care a durat între 1953 și 1956 pe fondul morții lui Stalin și al revoluției din Ungaria. Începând cu anul 1957 și până la încheierea colectivizării în 1962, represiunea a revenit în forță⁷, reprezentând ultimul val de violențe și arestări în acest

scop. La fel ca și în anii de început, nici această perioadă nu a fost lipsită de ilegalități săvârșite de către activiștii de partid ce aveau misiunea de a „lămuri” țărani (care până în momentul respectiv nu au putut fi convinși) de beneficiile colectivului⁸. În acest sens, plenara C.C. al PCR din 26-28 noiembrie 1958 prevedea (pe lângă industrializare) grăbirea colectivizării, generând noile revolte⁹. Un alt factor care trebuie luat în considerare este acela al retragerii trupelor sovietice din România în lunile iunie-iulie ale anului 1958. Acest eveniment a alimentat o redeschidere a ostilităților ca măsură combativă în fața unei eventuale slăbiri a regimului¹⁰.

Încă din primul an de colectivizare, directiva partidului a încercat inocularea ideii de „liber consimțământ al țăranilor” în scopul unui transfer al pământului din proprietatea personală în cea de stat într-o manieră exclusiv pașnică și fără evenimente problematice¹¹. Această idee se va dovedi a fi o excepție de la regulă, prea puțini țărani fiind atrași benevol în aceste experimente.

Represiunea ce s-a făcut simțită în primul val al colectivizării urma să fie pusă câțiva ani mai târziu pe seama grupului acuzat de „deviaționism de dreapta” și condus de Ana Pauker. Aceștia au fost eliminați din conducerea partidului și a secției agrare a Comitetului Central și judecați pentru toate abuzurile săvârșite până atunci. Pe fondul relaxării moderate favorizate de retragerea trupelor sovietice, la Plenara C.C. al PMR din 30 nov.-5 dec. 1961, Gheorghe Gheorghiu-Dej a scos din nou în evidență ideea că, dacă au existat abuzuri în procesul colectivizării (și nu numai), acestea au fost provocate exclusiv de Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu. Folosindu-se de informațiile oferite de Procuratură Comitetului Central, Dej a făcut publică cifra represiunii din perioada 1950-1953: 89.401 țărani condamnați pentru neîndeplinirea planului de cultură și nerespectarea cotelor, iar un număr de 80.077 arestați pentru diverse infracțiuni minore¹². În scop propagandistic, pe baza acuzelor

aduse antecesorilor săi, s-a încercat reinocularea ideii de colectivizare pașnică pe principiul liberului consimțământ, pornindu-se în mod paradoxal un nou val de violențe și procese în anul 1957 (în special împotriva așa-numiților chiaburi) și care va dura până la sfârșitul colectivizării¹³.

Mergând pe această directivă, în câteva dosare din arhivele naționale pot fi găsite – printre altele – rapoarte în care s-au consemnat „abateri” în cadrul demersurilor de „lămurire” în anul 1959; abateri ce erau folosite de „unele sfaturi populare comunale” și care aveau drept consecințe solicitarea prezenței unor țărani la „sfatul popular comunal” sub diferite pretexte, cu scopul de a-i intimida și interoga în legătură cu stadiul în care se aflau în privința colectivizării. Tactica aplicată pentru a se prezenta la sediu era o eventuală amendă în cazul în care cei solicitați refuzau să se prezinte, dar și confiscări de bunuri pe motivul refuzului de a se înscrie în colectiv. Este menționat aici cazul unui sătean din comuna Sânbăteni, care se afla în „întovărășire”, iar pentru a-l determina să intre în G.A.C. i s-au confiscat 2 viței și 3 porci. În comuna Dumbrava din raionul Făget, unii țărani au fost chemați noaptea „la sfat” pentru a se sta de vorbă cu ei, având grijă ca ieșirea să se facă pe o altă ușă, astfel încât țăranii să nu se întâlnească între ei și să comunice unii cu alții¹⁴.

Într-un raport de informare din anul 1959 privind stadiul colectivizării în regiunile Craiova, Timișoara și Iași se constată faptul că în regiunea Craiova colectivizarea agriculturii în iarna anului 1959 a prezentat un salt „neobișnuit de mare” în comparație cu perioada de toamnă a aceluiași an. Evident, această situație s-a produs datorită foametei îndurate de către țărani și a presiunilor tot mai mari realizate de autorități (cele mai recurente metode de constrângere folosite au constat în cotele exagerat de mari ori amenințările cu privirea de libertate prin punerea în aplicare a legilor instituite în aceste scopuri). În interpretarea organelor de partid această „reușită” era pusă, printre altele, pe seama „recoltelor cu mult mai mari obținute în anul 1958 de către gospodăriile colective și cooperativele cu rentă în comparație cu cele obținute de țăranii întovărășiți și individuali”¹⁵. Printre problemele sesizate în acest context se ivea și aceea a influențării „în bine” a maselor de colectiviști noi de către cei vechi, deoarece membrii noi prezenți în adunările generale „se manifestau zgomotos”, erau considerați „elementele dușmănoase care reușeau să antreneze masa la discuții nesănătoase”. Se precizează faptul că, prin mărirea dimensiunilor colectivului într-un mod necontrolat și printr-o „adormire a vigilenței din neglijență în preocuparea pentru urmărirea acțiunilor dușmănoase și demascarea lor”, ar putea intra și „elemente distructive”, „elemente certate cu regimul și ordinea publică” ce ar putea să desfășoare acțiuni „ostile” colectivizării și regimului (din nou cei mai vizați în acest sens

erau chiaburii și familiile lor).

Din inițiativa organelor comunale, o altă modalitate de represiune a fost aceea a trecerii unor țărani mijlocași în categoria chiaburilor (care în momentul înscrierii în G.A.C. nu mai erau considerați țărani înstăriți). Această presiune a determinat o înscriere masivă în colectiv a unor sate întregi în frunte cu acești „țărani cu influență”. În comuna Dârvari, raionul Cujmir, celor ce refuzau înscrierea în colectiv li se puneau la poarta casei o tăbliță cu titulatura de „dușman al G.A.C.-ului”¹⁶.

Stabilirea unui termen pentru încheierea colectivizării, a ritmului săptămânal și lunar pe comune, precum și tacticile adoptate în acest sens au determinat înlocuirea muncii politice cu măsuri administrative, de intimidare, de exercitare a unor presiuni asupra țăranilor necolectivizați. „Transformarea socialistă a agriculturii” în „regiunea” Timișoara se realizase, conform estimărilor „unui grup de tovarăși trimiși de conducerea partidului” în această zonă, în proporție de 63%. În urma unei ședințe cu „prim-secretarii raionali, cu aparatul regional și cu conducătorii organizațiilor de masă regionale” s-au constatat „abateri și metode nejuste și au fost lămurite o serie de probleme noi”. Printre altele „s-au luat măsuri concrete în vederea intensificării muncii politice de masă și cultural-educative cu masa țăranilor muncitori pentru a nu da posibilitatea «elementelor dușmănoase» să împiedice mersul normal al transformării socialiste a agriculturii”. Nu se relatează sub ce formă s-au concretizat acele măsuri; în privința „abaterilor” în discuție, se menționează doar faptul că reprezentau cazuri izolate, care „nu au avut caracter grav nici ca proporții, nici ca efect asupra muncii”¹⁷.

Într-un raport întocmit de către Comitetul Regional din Târgu Mureș pe 26 octombrie 1960 către Secretarul General al P.M.R. București se preciza faptul că în raionul Reghin cauzele principale ale unei campanii anevoioase de însămânțări au fost: „slaba muncă politică desfășurată de organele și organizațiile de partid” precum și „indolența și greșelile din partea unor organe de stat”. De asemenea se găsea o culpă și în „întețirea acțiunilor dușmanului de clasă”, blamându-se în special clericii, etichetați ca „elemente clericale reacționare”.

În ceea ce privește contribuția împotriva colectivizării a preoților care slujeau în sate, aceasta era considerată o consecință a unei atitudini de împotrivire pe care țăranii o aveau față de normele impuse de către partid. Se găsesc consemnate în acest sens următoarele: „în comuna Poarta cât și în Fărăgău țăranii refuzau a lucra duminica exprimându-se că ei nu lucrează duminica deoarece îi bate Dumnezeu; numai Dumnezeu le poate fi de folos și numai El îi poate ajuta”. Se considera astfel că „elementele reacționare ostile regimului” văzute în preoții ce slujeau în sate foloseau Biserica și credința, dar

mai ales „înapoierea țăranilor”, cu scopul „răspândirii atitudinilor lor dușmănoase”¹⁸.

Rezistența țăranilor împotriva însămânțărilor ori a predării cotelor era fie tacită, fie activă. În următoarele pagini se menționează următorul caz pe care îl redau integral: (...) *duminică, 23 octombrie 1960, în timpul ședinței cu conducerea sfatului popular și membrii de partid din conducerea organizațiilor de bază din comună, un grup de aproximativ 120 de țărani s-au adunat în fața sfatului. O parte din ei au încercat să atâțe pe ceilalți la ostilitate împotriva organelor de stat, adresându-se cu cuvinte jignitoare, îndemnând la neîncredere în vorbele instructorilor de partid. Unii făceau mereu afirmații că nu au încredere în nimeni decât în Dumnezeu, că toți ceilalți mint și înșeală. În același timp au încercat să amenințe înconjurând mașina partidului și exprimându-se că dacă nu li se dă pământul [pe] care l-au avut din perimetrul G.A.S.-ului, nu vor da voie activiștilor să iasă din comună. După multă vreme de lămuriri și explicații politice de combatere a intențiilor dușmănoase a unora dintre ei, au fost liniștiți și au acceptat să li se dea pământ în altă parte a hotarului comunei.*¹⁹ Din păcate, de cele mai multe ori aceste suprafețe erau situate în zone dezavantajoase, de departe propice agriculturii²⁰.

Într-o notă pe probleme în domeniul Direcției Organizatorice se sesizează faptul că „la raionul Beiuș și în alte locuri au fost nemulțumiri în legătură cu schimburile de teren. La întovărășirea din comuna Meziad, un grup de femei a[u] reținut câteva ore pe președintele sfatului comunal, iar un membru de partid a fost grav bătut”. Un alt caz „problematic” prezent în comuna Puchenii Mari, regiunea Ploiești: unele elemente dușmănoase au adunat mai multe semnături pentru destrămarea G.A.C.-ului, luându-se măsuri pentru „demascarea” lor în fața cetățenilor din comună”²¹.

Într-un raport cu privire la situația din satul Brăniștari, raionul Vidra, regiunea București, reiese faptul că, datorită unor atitudini vădite de nemulțumire a unor femei înscrise în colectiv, adunarea generală programată pe 28 august 1960 a fost anulată. Femeile cereau retragerea din gospodărie pe motiv că au intrat cu forța în acest colectiv unde nu au cu ce trăi: *Câteva femei s-au repezit la secretarul comitetului comunal de partid, care se afla la masa prezidiului, vrând să-l lovească, dar acesta a fost apărat de câțiva bărbați și s-a ales doar cu cămașa ruptă.* Alte cazuri de proteste s-au înregistrat și în zilele următoare: *în ziua de 29 august, în momentul apariției în sat a unor activiști de la raion, precum și în ziua de 30 august cu ocazia sosirii a doi secretari ai comitetului regional de partid, cei nemulțumiți s-au strâns în fața sfatului comunal în număr de cca 200 de familii. Aceștia solicitau ieșirea din G.A.C. și „să se dea pe mâna lor președintele sfatului comunal și secretarul comitetului de partid”. Se mai consemnează faptul că în ziua de 31 august, câțiva necunoscuți au dat foc*

șurei de paie aparținând unui membru de partid, iar două persoane bănuite de această faptă au fost arestate²². Așa zisa „infiltrare” a unor „elemente dubioase” în echipele de colectivizare se considera un prilej de influență din partea foștilor chiaburi și legionari la „manifestări dușmănoase și acte huliganice” ale țăranilor. Drept consecințe ale unor nemulțumiri se menționează faptul că, în anul 1961, în unele sate din județul Argeș „s-a ajuns până la lovirea activiștilor de partid, la devastarea sediilor gospodăriilor agricole colective și a instituțiilor de stat”. În acest caz „a fost necesară intervenția directă a conducerii partidului care a trimis un număr mare de activiști [...] să întărească gospodăriile agricole colective și să lichideze abaterile și greșelile săvârșite”. Printre altele, s-a luat inițiativa „demascării și izolării elementelor dușmănoase strecurate în G.A.C.”²³

Într-o ședință de instructaj cu membrii Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. pe 30 septembrie 1961, în urma consemnării unor abateri în procesul de colectivizare semnalate în Reghin, Suceava, Maramureș și Crișana se sublinia faptul că *este necesar să se desfășoare activitate politică, să se intensifice munca politică (...) Nu se va tolera nici un fel de încălcări a liniei politice a partidului în transformarea socialistă a agriculturii. Știți din experiență ce înseamnă să se facă o greșeală într-un raion și cât ne trage aceasta înapoi (...)*

Într-un alt raport de informare privind desfășurarea muncii de colectivizare a agriculturii în luna ianuarie a anului 1962 se menționează: *în unele comune din regiunea Argeș, elementele dușmănoase căutau să frâneze munca de colectivizare, dedându-se la amenințări împotriva unor președinți din G.A.C. și sfaturi populare. Președintele sfatului popular din comuna Corbu, raionul Costești, a fost amenințat în scris că i se va da foc la casă dacă nu slăbește munca de colectivizare; în curtea președintelui G.A.C. din comuna Ștefan cel Mare, raionul Găiești, a fost găsită o fițuică cu conținut dușmănos la adresa acestuia. În toate situațiile de acest fel, „organele și organizațiile de partid au luat măsuri de îndreptare a lucrurilor, de sancționare a celor vinovați, de demascare a elementelor dușmănoase și de intensificare a muncii politice de masă pentru transformarea socialistă a agriculturii”²⁴. Din nou, nu se specifică natura acelor „măsuri” luate de către autorități, tocmai pentru a se evita victimizarea și în scopul scoaterii în evidență a „legalității” acțiunilor represive pe principiul cauză-efect.*

Pe de altă parte, în urma unei sinteze realizate în perioada 4-25 ianuarie 1962 cu privire la „munca politică pentru colectivizarea agriculturii în regiunile Argeș, Bacău, Brașov și Oltenia”, se constata faptul că „multe organizații de partid, agitatorii și unii activiști de partid desfășoară o muncă politică lipsită de combativitate, nu sunt demascate elementele dușmănoase, deși unele din acestea se manifestă fățiș împotriva gospodăriei colective”. Se precizează un

caz în comuna Humele din județul Argeș unde a fost adus la sediul comitetului comunal de partid „fostul chiabur Neaga Dumitru” pentru a fi lămurit să facă cerere. Refuzând semnarea ei, a fost bătut de unii țărani colectivști în sediul comitetului comunal de partid²⁵.

Din aceste rapoarte se poate concluziona faptul că rezistența țăranilor în fața celor ce își doreau o colectivizare de „bună voie”, în urma „lămuririlor” și a prezentării tuturor „beneficiilor” aduse de punerea la comun a pământurilor și a uneltelor (deci a dependenței totale de stat a foștilor proprietari) nu a fost lipsită de importanță și anvergură. Văzând că se recurge la violență din partea autorităților, tot cu violență au răspuns și ei în scopul apărării avutului oricât de mic sau mare ar fi fost (contrar tendinței de a se acredita faptul că țăranii săraci au intrat rapid și de bunăvoie în colectiv – cei ce totuși au făcut-o au fost cel puțin manipulați și amăgiți de mirajul unei vieți mai ușoare). Masca „liberului consimțământ” căzuse definitiv!

Note:

¹ Acest termen poate fi definit plecând de la semnificația cuvântului „comunism”, căruia Nicolas Restif de La Bretonne îi conferă sensul de „punere în comun, în fiecare localitate, a întregii suprafețe de pământ, a tuturor produselor, atât cele ale câmpului, ale viilor, ale pășunilor, cât și ale animalelor de tot felul ” în *Dicționarul comunismului*, Stéphane Courtois (coordonator), trad. de Mihai Ungureanu, Aliza Ardeleanu, Gabriela Ciubuc, Polirom, Iași, 2008, p. 27.

² Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, Vladimir Tismănenanu, *Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România. Raport final*, Humanitas, București, 2007, p. 240.

³ Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău Ottmar Trașcă, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative 1945-1962*, Presa Universitară Clujeană, Colecția Biblioteca Historica a Bibliotecii centrale universitare „Lucian Blaga”, Cluj Napoca, 2000 (prefată), apud. Ionescu Ghiță, *Comunismul în România*, București, 1994.

⁴ Dorin Dobrințu, et. al., *op. cit.*, p. 239.

⁵ *Ibidem*, p.238.

⁶ Dorin Dobrințu et. al., *op. cit.*, p. 241.

⁷ *Ibidem*, p. 246.

⁸ Marius Oprea, „Transformarea socialistă a agriculturii”: *asaltul final, 1953-1962 în Țărâtimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)*, Dorin Dobrințu, Constantin Iamandi (editori), Polirom, Iași, p.57.

⁹ Dorin Dobrințu et. al., *op. cit.*, p. 251.

¹⁰ Dinu C. Giurescu (coord.), Alexandru Ștefănescu, Ilarion Țiu, *România și comunismul: o istorie ilustrată*, Corint, București, 2010, p. 129.

¹¹ *Ibidem*, p. 30.

¹² *Ibidem*, p. 251, apud ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politic*,

dosar nr 17/1960, ff. 1-4.

¹³ Dorin Dobrinu et. al., *op. cit.*, p. 246, apud Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România, 1949-1962*, în *Arhivele Totalitarismului*, vol. I, nr. 1/1993, p. 160.

¹⁴ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 6/1959, f. 3-4.

¹⁵ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 6/1959, f. 7-8.

¹⁶ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 6/1959, f. 10-11.

¹⁷ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 7/1959, f. 8

¹⁸ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 2/1960, f. 3.

¹⁹ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 2/1960, ff. 2-3.

²⁰ Valentin Constantinescu, *Declanșarea cooperativizării forțate a agriculturii*, în *Analele Sighet 7, Anii 1949-1953: mecanismele terorii. Comunicări prezentate la al VII-lea Simpozion al Memorialului de la Sighetul Marmației (2-4 iulie 1999)*, editor Romulus Rusan, Fundația Academia Civică, 1999, p. 612.

²¹ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 18/1961, f. 37.

²² ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 2/1960, f. 6.

²³ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 10/1961, f. 6-7.

²⁴ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 1/1962, f. 5.

²⁵ ANIC, *Fond C.C. al P.C.R., Secția agrară*, dosar 12/1962, f. 9.

Scenografie, *Aventură în codru*, Teatrul Dramatic Brașov, 1985